


## לקט שאלות העוסקות בדרכי תצורה: תחדישים

עברית: הבנה, הבעה ולשון, חורף תשע"ט, מס' 11281

### פרק ג: מערכת הצורות

15. ב. השלם את הקטע שלפניך.



משחקי כדור עדיין נפוצים בימינו.  
 מן המילה כדור נגזרה המילה כדורי שמשמעותה היא דבר עגול, שנראה כמו כדור.  
 משמעות צורן הגזירה הסופי במילה כדורי היא \_\_\_\_\_ .  
 המילה כדורת היא החלופה העברית לבאולינג, והיא נוצרה בדרך של \_\_\_\_\_ .  
 דרך התצורה של המילים כדורסל, כדורגל היא \_\_\_\_\_ .  
 דוגמה למילה נוספת שנגזרה באותה דרך תצורה של המילים כדורסל, כדורגל היא המילה \_\_\_\_\_  
 מטקסט 3, שורה 2.  
 מן המילה כדור נגזר השורש המרובע כ-ד-ר-ר. השורש המרובע כ-ד-ר-ר נוצר בדרך של \_\_\_\_\_  
 \_\_\_\_\_ .



16. א.

"גיימר" (gamer) הוא חובב מושבע של משחקי וידאו ושל משחקי מחשב

ומקדיש זמן רב למשחקים עצמם, לדיון בהם ולקריאה עליהם.

בשל הצורך בחלופה עברית למילה "גיימר", הציעה האקדמיה ללשון

העברית שתי אפשרויות והעמידה אותן לבחירת הציבור.

**משחקן, משחקאי**

(1) ציין באיזו דרך תצורה בחרה האקדמיה ללשון העברית ליצור את

שתי החלופות האלה.

(2) בחר באחת החלופות ופרט את דרך תצורתה.

ב. יש המציעים את המילה שחקת במקום המונח "הפרעת גיימינג".

ציין את השיקולים הדקדוקיים שהנחו את המציעים.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ח, מס' 75281

### פרק ג: מערכת הצורות

11. ב. לפניך שלוש מיילים מחידושי האקדמיה: **צְמִיגָאִי**, **מַעְגָּנָה**, **מַגְבֵּה**

אפשר לשער את משמעותה של כל מילה על פי השורש שלה ועל פי המשקל או הצורן הסופי שלה.

(1) כתוב ליד כל מילה את משמעותה המשוערת, על פי השורש ודרך התצורה שלה.

צְמִיגָאִי

מַעְגָּנָה

מַגְבֵּה

(2) בחר במילה אחת והסבר את קביעתך.

13. ב.

לפניך מיילים מלשון חז"ל: **אֶלּוּלִי**, **אֵיזָהוּ**, **לְפִיכּוֹ**

(1) מהי דרך התצורה המשותפת למילים אלה? \_\_\_\_\_

(2) לפניך רשימה של מיילים מחידושי האקדמיה ללשון העברית.

**תַצְרֵרְךָ** (פֶּאזֶל), **מַעְבְּדָן** (לבוֹרְנֵט), **מְעוֹנוֹעַ** (קרוֹוֹן), **עֲלִילוֹן** (קומיקס),

**תַקְלִיטוֹר** (קומפקט דיסק), **רְגִשָּׁת** (אלרגייה)

• **הקף** רק את המילים שדרך התצורה שלהן היא דרך התצורה שציינת בסעיף **ב(1)**.

• בחר **בשתי** מיילים **שלא** הקפת ודרכי התצורה שלהן שונות זו מזו.

**העתק** את שתי המילים שבחרת, **וציין** את דרך התצורה של כל אחת מהן.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, חורף תשע"ח, מס' 11281

### פרק ג: מערכת הצורות

14. א. לפניך מונחים מתחום האימון הגופני שחידשה האקדמיה ללשון העברית.

**מְסֻלָּת** כושר – מתקן לאימוני כושר, ובו מסילה קצרה. בשעת הפעלת המתקן המסילה נעה והמתאמן צועד או

רץ עליה. שם רווח למתקן זה הוא **הֶלִיכּוֹן**.

**מְאוּץ** (סְפָרִינְט) – מרוץ תחרותי למרחקים קצרים.

**לְחָצִית** – מכשיר קפיצי לחיזוק שרירי היד.

**מוֹנֵה** פסיעות – מכשיר הנישא על גוף האדם ומונה את פסיעותיו על ידי חישת תנועת הגוף.

(1) מיינ בטבלה את המילים שלפניך לשתי קבוצות לפי דרך התצורה.

מְסֻלָּת    הֶלִיכּוֹן    מְאוּץ    לְחָצִית    מוֹנֵה פסיעות

| שורש ומשקל | בסיס וצורן סופי |
|------------|-----------------|
|            |                 |

(2) ציין את השורש של כל אחת מן המילים שדרך תצורתן היא שורש ומשקל.

---

---

---

---

ג. בכל מכבייה נבחר אחד הספורטאים לשאת את לפיד המכבייה.

לפניך כמה מילים. **הקף** את המילה המתאימה לְכַנּוֹת את נושא הלפיד, **והסבר** את תשובתך במונחים דקדוקיים.

לְפִידוֹן    לְפִידוֹת    לְפִידָה

הסבר:

---

---

עברית: הבנה, הבעה ולשון, **חצב־ברק**, אוגוסט 2017, מס' 11281

### פרק ג: מערכת הצורות

16. האקדמיה ללשון העברית פנתה לציבור התלמידים והזמינה אותנו להמציא חלופה לצעצוע ששמו הלועזי "ספינר".



א. לפניך כמה מן ההצעות לחלופה למילה "ספינר":

סְבִסְבָּת, חוּגִית, חֲגוּדָל, סַחְרִירוֹן,  
מְשַׁחַג, מְסִיב

לפניך טבלה. מייין בה את ההצעות לקבוצות, לפי דרך התצורה שלהן, וכתוב את דרך התצורה של כל קבוצה.

| דרך התצורה: _____ | דרך התצורה: _____ | דרך התצורה: _____ |
|-------------------|-------------------|-------------------|
|                   |                   |                   |

ב. (1) בחר מן הטבלה שני שמות שדרך תצורתם שונה זו מזו, והסבר את שיקול הדעת בקביעתם. התייחס לשורשים, למשקלים, לבסיסים ולצורנים.

---

---

---

---

---

---

---

---

(2) תלמידים רבים טוענים שהספינר אינו רק לצורכי משחק, והיו אף שהציעו לקרוא לו מְרַגֵּעוֹן. מה ההבדל בין "מרגיעון" ובין "סחרירון" מבחינת המשמעות?

---

---

---

---



עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ז, מס' 11281

### פרק ג: מערכת הצורות

16. ב. בטקסט 1 נכתב: "תנועות אלה חתרו אפוא לכינונו של עולם שבו גם תושבי **פריפריה** [...] יזכו לדיוור ולתזונה הולמים".

האקדמיה ללשון העברית פנתה לציבור בבקשה לסייע לה במציאת חלופה עברית למילה הלועזית **פריפריה**. אחת ההצעות הייתה המילה **שולָה**. הצעה זו עוררה זעם בציבור, ראה הכותרת שלפניך.



(על פי **ynet** — ידיעות אחרונות [23/6/16], אוחזר מ-[www.ynet.co.il](http://www.ynet.co.il))

(1) הסבר מדוע התעורר זעם בציבור על ההצעה "שולה" כחלופה למילה "פריפריה".

---

---

(2) בטבלה שלפניך מובאות הצעות נוספות למילה "פריפריה", והן ממוינות לקבוצות על פי השורש שלהן. ציין בטבלה שלפניך את השורש של כל קבוצת מילים.

| המילים | הקף         | סובָּבָה | מְעֻטָּפֶת | צְדוּדָה | מְרַחֶקָה |
|--------|-------------|----------|------------|----------|-----------|
|        | הֶקְפִּיָּה | סָבָה    | עוֹטָפָה   | מִצָּד   | רְחוֹקִית |
|        | מֶקֶף       | סְבוּבָה | מְעֻטָּף   |          | מְרַחֶקֶת |
|        | הֶקְפָּה    | סָבָה    | עוֹטָף     |          |           |
|        | מֶקֶפֶת     |          |            |          |           |
| השורש  |             |          |            |          |           |

(3) מבין המילים בטבלה העתק מילה אחת שנוצרה בדרך של שורש ומשקל ומשמעות המשקל היא מקום.

---

### פרק ג: מערכת הצורות

14. לפניך שמות מתחום הטויל, הסיירות והגאוגרפיה, ובצדם פירושיהם.
- מְתָלֹל — מדרון תלול
  - חולית — דיונה, גבעה של חולות נודדים
  - מְחַנְאוֹת — פעילות פנאי בחיק הטבע הכוללת הקמת מחנה ולינה באוהל או תחת כיפת השמים
  - מְצוֹק — סלע זקוף וגבוה המתרומם בזווית אנכית
  - מְאָהֶל — מחנה של אוהלים
  - הִסְעִית — כלי תחבורה הנוסע הלוך ושוב במסלול קבוע (בלועזית: שאטל)
- א. בטבלה שלפניך, מייין את השמות שלעיל לשתִי קבוצות, על פי דרך תצורתם. כתוב את דרך התצורה של כל אחת מן הקבוצות.

|  |  |
|--|--|
|  |  |
|  |  |

- ב. לפניך רשימה של צמחים ארץ־ישראליים. המילים המודגשות הן שמות תואר.



- שִׁשִׁית מְצוּיָה, מסוּרן סְרָגְלָנִי,
- סְגוּלִית מְחַמְשֶׁת, יצהרון מְכַסִּיף,
- אֶשְׁמֹר קוֹצָנִי, דובדבן שְׂרוּעַ (בתמונה),
- עציון פְּרָסִי

- (1) העתק את כל שמות התואר שהם צורות בינוני, וציין ליד כל אחד מהם את ה**בניין** שממנו הוא נגזר.

---

---

- (2) • ציין את דרך התצורה של שאר השמות המודגשים שברשימה.

---

- בחר בשם תואר אחד שנוצר בדרך התצורה שציינת, ופרט את דרך תצורתו.

---

---

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשע"ו, מס' 75281

### פרק ג: מערכת הצורות

12. 7. האקדמיה ללשון העברית ביקשה מן הציבור להציע חלופות למילים לועזיות. לפניך הצעות לחלופות של שתי מילים.

בכל אחת מן המילים בחר בהצעה אחת שלדעתך היא המתאימה ביותר. נמק את בחירתך (שים לב לשורש, לדרך התצורה ולמשמעות).

(1) המילה הלועזית: פּוֹמְפָה (פותח סתימות ידני).

ההצעות: חוֹלְצוֹן, מְשַׁלֵּף, פְּמִפֶּמֶת

---

---

---

(2) המילה הלועזית: קְלִידוֹסְקוֹפ (מכשיר בצורת גליל שבו שברי זכוכית צבעוניים.

בעת סיבוב הגליל משתקפים בו צורות וצבעים. מקור המילה קלידוסקופ מיוונית, והיא מורכבת מן המילים יפה + דמות + לראות).

ההצעות: מְקַסְמֶת, גְּלִילוֹר, סְסִגוֹנוֹן

---

---

---

### פרק ג: מערכת הצורות

16. ג.

לפניך משפט, ובו שם מודגש.

תזונה היא צריכה של חומרי מזון לשם התפתחות ויצירת אנרגיה.

(2) האקדמיה ללשון העברית החליטה שעל דרך המשקל של תזונה, שהוא משקל

תקולה, ינוקדו גם מילים מגזרות אחרות.

לפניך שמות במשקל תקולה.

תאוצה תעוזה תמונה תקומה

הקף את השם היוצא דופן מבחינת הגזרה, וציין את הגזרה שלו. \_\_\_\_\_

17. א.

לפניך קטע מן המחזה לילדים "עוץ לי גוץ לי" שכתב אברהם שלונסקי (כפי שהופיע

באתר האקדמיה ללשון העברית). בקטע הודגשו מילים.



נִדְדַמְן לִי בֵּיתוֹן קִטְנִטֹן כְּנָגֵד  
עֵינִי, זְעֵטוֹט כָּזָה, פֶּעֵטוֹט  
כָּזָה, בֵּית - כְּזֵית! מְנָגֵד לוֹ  
מְדוֹרְנֵת דּוֹלְקֵת, וּמְסָבִיב  
לְמְדוֹרְנֵת מְכַרְכֵר לוֹ אִיזָה  
בְּרִנְשׁוֹן, וְהוּא עֲלֵבְלוֹב כָּזָה,  
זְעָרוֹר כָּזָה... אֶכֶן בְּרִנְשׁוֹן  
קִטְנִטֹן, אִישׁוֹן-פְּזִזוֹן כָּזָה,  
מְצַחִיקוֹן כָּזָה...

(1) ציין את המשמעות המשותפת לכל המילים המודגשות. \_\_\_\_\_

(2) מיין בטבלה שלפניך את המילים המודגשות לפי שתי דרכי תצורה, וציין בראש

כל עמודה את דרך התצורה של המילים שבה.

|  |  |
|--|--|
|  |  |
|  |  |

עברית: הבנה, הבעה ולשון, מרכיב 70%, חורף תשע"ו, מס' 11281

### פרק ג: מערכת הצורות

14. ה.

לפניך שני פעלים שנגזרו משורשים מרובעים.

I. מְסַרֵר החלופה העברית שהציעה האקדמיה ללשון העברית לפועל סָמַס, המקובל בלשון הדיבור.

II. טַלְפֵן

הסבר את דרך ההיווצרות של כל אחד מן השורשים המרובעים.

מְסַרֵר

15. ב.

לפניך טקסט על פי האקדמיה ללשון העברית, שהושמט ממנו מידע.

השלם בטקסט את המידע החסר.

כמה עקרונות מנחים את הוועדה בבואה למצוא חלופות עבריות למילים הלועזיות:

- הדרך הראשית ליצירת מילה חדשה היא **יציקת שורש במשקל**. נבחר שורש המתאים להביע את העניין, והוא ניצוק במשקל מתאים. לדוגמה:

מְצַלֵה (מנגל, גריל) — מן השורש \_\_\_\_\_<sup>(1)</sup> במשקל \_\_\_\_\_<sup>(2)</sup>,  
על דרך מילים כמו מְקַלֵה ומְמַחֵה.

בְּשֻׁמַת (ארומה) — מן השורש \_\_\_\_\_<sup>(3)</sup> במשקל \_\_\_\_\_<sup>(4)</sup>  
על דרך מילים כמו נְסַרְת ו \_\_\_\_\_<sup>(5)</sup>.

- יש שהמילה החדשה נגזרת על ידי הוספת **סופית** למילה קיימת. לדוגמה:

תְּנַנְרוֹן (טוסטר אובן) — סיומת \_\_\_\_\_<sup>(6)</sup> לציון \_\_\_\_\_<sup>(7)</sup>

צְמִיגְיָה (פנצ'רייה) — סיומת \_\_\_\_\_<sup>(8)</sup> לציון \_\_\_\_\_<sup>(9)</sup>

- לעתים רחוקות נוקטים גם דרך של \_\_\_\_\_<sup>(10)</sup>. לדוגמה המילה זְרָקוֹר

(פרוז'קטור) נוצרה מן המילים: \_\_\_\_\_<sup>(11)</sup> + \_\_\_\_\_<sup>(12)</sup>.